

Diana Błońska, Sławomir Adam Mróz

Na przełomie starych i nowych czasów : Muzeum Narodowe w Krakowie w latach 1900–1901

Res Gestae. Czasopismo Historyczne 3, 96-120

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Diana Błóńska, Sławomir Adam Mróz

Na przełomie starych i nowych czasów. Muzeum Narodowe w Krakowie w latach 1900–1901

DOI 10.24917/24504475.3.4

The transition from old to new times. National Museum in Krakow in 1900–1901

Abstract

During the first period of its existence – beginning in 1879 – the museum was run by Władysław Łuszczkiewicz. At this time, the statute was established, decisions were made on the internal structure of the organization, the board was elected and exhibitions were launched based on the constantly expanding collection.

In the following text, the period between May 1900 (Łuszczkiewicz death) and July 1901 (taking board of the museum by Feliks Kopera) is presented. This period coincides with Teodor Niczuja-Ziemięcki's time as director and was of great importance for the history of the Museum. The crucial and complex changes that were part of the reorganization carried out at this time made possible the creation of the institution according to the highest contemporary standards. Among the most important are: expansion of the Museum by changing the Articles of Association, changing the prerogatives of the management of the Museum and the inclusion of Museum staff in a group of municipal officials.

Key words: Krakow, National Museum in Krakow, Władysław Łuszczkiewicz, Feliks Kopera, Teodor Niczuja-Ziemięcki

Słowa kluczowe: Kraków, Muzeum Narodowe w Krakowie, Władysław Łuszczkiewicz, Feliks Kopera, Teodor Niczuja-Ziemięcki

Przełom XIX i XX wieku był dla Muzeum Narodowego w Krakowie (dalej: Muzeum) okresem wyjątkowym. Sytuację tą wywołała nieoczekiwana zmiana na stanowisku dyrektora, pociągająca za sobą przeobrażenia – w zasadzie – w całokształcie działalności instytucji.

Autorzy niniejszego artykułu koncentrują się na nieco ponad rocznym okresie, pomiędzy majem 1900 a lipcem 1901 r., czyli śmiercią pierwszego dyrektora Muzeum, Władysława Łuszczkiewicza, i faktycznym objęciem zarządzania instytucją przez jego następcę, Feliksa Koperę.

Wydarzenia tamtych miesięcy zmieniły samą instytucję oraz silnie wpłynęły na życie i działalność związanych z nią osób. Dla Muzeum zmiany te ostatecznie okazały się pozytywne, jednak w odniesieniu do osób uczestniczących w tych wydarzeniach – ocena nie może być już tak jednoznaczna.

* * *

W czasach autonomii galicyjskiej udało się otworzyć w gmachu zabytkowych Sukiennic w Krakowie pierwsze polskie muzeum publiczne typu historyczno-artystycznego, nadając mu nazwę Muzeum Narodowego. Powołanie instytucji było efektem nasilenia się w latach siedemdziesiątych XIX wieku ruchu muzealnego, u którego podstaw tkwiły uczucia patriotyczne, pozytywna ocena w zasadzie wszystkiego, co odnosiło się do niepodległej historii, jak również naukowy stosunek do przeszłości i pamiątek historycznych¹.

Otwarcie polskiego muzeum stało się możliwe dzięki szerokiemu zakresowi swobód politycznych – Kraków, znajdujący się w granicach monarchii habsburskiej, był wówczas duchową stolicą Polaków oraz centralnym polskim ośrodkiem naukowym i artystycznym, z prężnie działającymi: Uniwersytetem Jagiellońskim (dalej: UJ), Akademią Umiejętności (dalej: AU) oraz Szkołą Sztuk Pięknych (dalej: SSP)².

Wieloletnie przygotowania, uwieńczone ostatecznie sukcesem w 1883 r., pozwoliły na stworzenie instytucji gotowej pod każdym względem do realizacji powierzonych jej zadań. Począwszy od lokalu w samym centrum Krakowa, poprzez zabezpieczenie finansowe, aż po zarząd oraz pracowników posiadających doświadczenie zawodowe, wieloletnią praktykę i cieszących się powszechnym szacunkiem.

Nad całością działalności Muzeum czuwał Komitet Muzeum Narodowego (dalej: Komitet), który zgodnie z pierwszym *Statutem...*, uchwalonym w 1883 r., wraz z dyrektorem sprawował zarząd nad instytucją. W skład Komitetu wchodził: prezydent Krakowa jako przewodniczący, pierwszy wiceprezydent w charakterze jego zastępcy, prezes AU, dyrektor SSP, konserwator zabytków pomnikowych w Krakowie, przewodniczący Komisji Historii Sztuki AU, profesor archeologii UJ, profesor historii sztuki UJ, prezes lub delegat odpowiednio Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie i we Lwowie,

¹ T. Dobrowolski, 1952, s. 12–13.

² A. Kopff, 1962, s. 7–9.

trzech radców miejskich oraz trzech malarzy, dwóch rzeźbiarzy i dwóch architektów. W gronie członków pierwszego Komitetu znaleźli się między innymi: dr Ferdynand Weigel (1826–1901), Jan Matejko (1838–1893), dr Józef Majer (1808–1899), Władysław Łuszczkiewicz (1828–1900) czy Juliusz Kossak (1824–1899)³.

Komitet był najważniejszym, posiadającym największe prerogatywy organem zarządzającym całą instytucją. Reprezentował Muzeum na zewnątrz, uchwalał jego główny program, decydował o polityce zakupów obiektów, kontrolował inwentarz zbiorów instytucji, pod koniec każdego roku przedkładał Radzie Miasta Krakowa (dalej: Radzie) do zatwierdzenia budżet dochodów i wydatków, czy wreszcie posiadał władzę zwierzchnią nad dyrektorem – miał moc jego mianowania i usuwania, kontrolował jego czynności administracyjne oraz uchwalał dla niego instrukcje. Komitet wybierał ponadto swój organ wykonawczy – Wydział Muzeum Narodowego (dalej: Wydział), nazywany również Komisją. Wydział był w pełni decyzyjny względem nabywania konkretnych obiektów do kolekcji Muzeum nieprzekraczających 500 złotych reńskich, czyli kwoty stanowiącej około szóstej części rocznej subwencji dla instytucji z budżetu miasta, wskazywał sposób katalogowania i pomieszczenia obiektów, był odpowiedzialny za kwestie związane z ich konserwacją, miał za zadanie prezentować co kwartał stan zbiorów, projektował preliminarz wydatków oraz kontrolował czynności dyrektora w sprawie utrzymania inwentarza i porządku wewnętrznego. W jego skład wchodziło czterech członków powołanych z Komitetu oraz dyrektor Muzeum. Gremium to miało przywilej wyboru spośród siebie Przewodniczącego. Pierwszym Przewodniczącym Wydziału wybrano w 1883 r. Matejkę, jego zastępcą zaś dr Faustyna Jakubowskiego (1837–1898)⁴.

Z kolei dyrektor Muzeum był odpowiedzialny za całość powierzonych jego opiece zbiorów, ich układ i porządek wewnętrzny oraz prowadzenie ewidencji tychże w postaci inwentarza. Zarządzał instytucją stosując się do zaleceń Wydziału, współpracował z innymi muzeami, brał czynny udział w posiedzeniach

³ *Statut Muzeum Narodowego w Krakowie, uchwalony na posiedzeniach Rady Miejskiej w dniu 1. i 8. marca 1883 r.*, Kraków 1885, s. 2–3; F. Stolt, 1979, s. 16.

⁴ Archiwum Muzeum Narodowego w Krakowie (dalej: Arch. MNK), sygn. 94/4, Protokół obrad Komitetu Muzeum Narodowego z 27 lipca 1883; *Regulamin dla Komitetu Muzeum Narodowego*, Kraków, 1885, s. 3–5; W. Łuszczkiewicz, K. Pieniążek, 1899, s. 13; w latach 1889–1896 roczna subwencja dla Muzeum z budżetu miasta wynosiła 3000 złotych reńskich, w latach 1897–1898 było to 3370 złotych reńskich. Zob. W. Łuszczkiewicz, F. Jakubowski, 1890, s. 25; W. Łuszczkiewicz, F. Jakubowski, 1897, s. 14; W. Łuszczkiewicz, 1898, s. 21; W. Łuszczkiewicz, K. Pieniążek, 1899, s. 15.

i naradach Komitetu i Wydziału, uczestniczył w wyjazdach mających na celu nabycie nowych obiektów, był ponadto zwierzchnikiem urzędników i służby, o których zatrudnienie bądź zwolnienie wnioskował⁵.

Pierwszym dyrektorem Muzeum został Władysław Łuszczkiewicz, wybitna osobowość XIX-wiecznego Krakowa. Niezwykle wszechstronny, działał na wielu polach – był cenionym historykiem sztuki, malarzem i pedagogiem. Łuszczkiewicz uzyskał gruntowne wykształcenie dzięki ukończeniu studiów z zakresu filologii i historii na Wydziale Filozoficznym UJ, studiom malarskim pod kierunkiem Wojciecha Kornelego Stattlera (1800–1875) w krakowskiej SSP oraz dwuletniej nauce w paryskiej École des Beaux Arts. Prawdopodobnie już od 1850 r. pracował w krakowskiej SSP. W roku 1877 otrzymał nominację na profesora zwyczajnego malarstwa i docenta nauki o stylach architektonicznych, a w latach 1857–1873 oraz 1893–1895 pełnił obowiązki dyrektora tejże uczelni. Był nauczycielem wielu późniejszych artystów, z których warto wymienić tych największych, czyli: Matejkę, Artura Grottgera (1837–1867), Stanisława Wyspiańskiego (1869–1907) i Józefa Mehoffera (1869–1946). Wykładał ponadto w krakowskiej szkole ewangelickiej, miejskiej szkole przemysłowej, w Muzeum Przemysłowym im. Adriana Baranieckiego oraz w seminarium diecezjalnym w Krakowie. Łuszczkiewicz był aktywnym działaczem wielu organizacji i stowarzyszeń. Od 1859 r. należał do członków Towarzystwa Naukowego Krakowskiego (dalej: TNK). Już po powstaniu w Krakowie AU, przez kilkanaście lat pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Historii Sztuki. Ponadto, od 1889 r., był członkiem wiedeńskiej Zentralkommission für Kunstgeschichte oraz współzałożycielem Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Jako historyk sztuki skupiał swoje badania naukowe w głównej mierze na architekturze średniowiecznej, przede wszystkim romańskiej i śmiało można go nazwać autorytetem w tej dziedzinie. Co więcej, na terenach wszystkich trzech zaborów pełnił funkcję doradcą w realizowanych niezwykle ważnych akcjach konserwatorskich. Na gruncie krakowskim trzeba wspomnieć o jego członkostwie w komitetach restauracji ołtarza Wita Stwosza, wnętrza kościoła Mariackiego i Sukiennic oraz popularyzowaniu historii sztuki w Polsce i tematu opieki nad zabytkami w ogóle. Wiedza z zakresu historii sztuki pozwoliła mu rozwijać się również na polu muzealnictwa. Z europejskimi galeriami zetknął się po raz pierwszy w 1846 r. w Dreźnie i Berlinie. W drodze powrotnej ze studiów we Francji zatrzymywał się oprócz wspomnianych wyżej miast w Brukseli, Gandawie, Kolonii i Düsseldorfie, gdzie jest wysoce prawdopodobne, że nie tylko zwiedzał galerie, ale także zaznajamiał się z ich organizacją i zasadami w oparciu o jakie działają. W powstałym

⁵ *Regulamin dla Komitetu...*, s. 5–6.

w 1850 r. w Krakowie staraniem TNK Muzeum Starożytności inwentaryzował ryciny oraz nadzorował czynności związane z porządkowaniem działu monet. Był autorem licznych prac dotyczących konserwacji i ewidencjonowania zabytków. Wreszcie, 27 lipca 1883 r. Rada powołała go na stanowisko pierwszego dyrektora Muzeum⁶.

Władysław Łuszczkiewicz kierował instytucją przez 17 lat, czyli aż do 1900 r. W tym czasie Muzeum zostało wzbogacone o bezcenne zbiory, by wymienić tylko obrazy Matejki, Józefa Chełmońskiego, Olgi Boznańskiej, Maksymiliana i Aleksandra Gierymskich, Jacka Malczewskiego, ryciny Stefano Della Belli, Wilhelma Hondiusa i Jeremiasza Falcka, rzeźbę Madonny z Kruźlowej, zakupiony od Konstantego Schmidta-Ciążyńskiego zbiór kamei, gemm, egipskich majolik i skarabeuszy, pamiątki po Adamie Mickiewiczu, Tadeuszu Kościuszcze i ks. Józefie Poniatowskim, monety, medale i pieczęcie czy obiekty reprezentujące sztukę obcą. Pomimo ograniczeń wynikających ze Statutu..., od 1889 r. rozpoczęto fizyczne grupowanie zbiorów w aż dwanaście działów. Otwarto wiele okolicznościowych wystaw, w tym: zabytków z czasów Jana III Sobieskiego w 1883 r., poświęconą Janowi Kochanowskiemu w 1884 r., portretów osobistości z okresu Sejmu Czteroletniego w setną rocznicę ogłoszenia Konstytucji Trzeciego Maja w 1891 r. czy wystawę Kościuszkowską w setną rocznicę insurekcji, czyli w 1894 r. W czasie dyrektury Łuszczkiewicza zapoczątkowano publikowanie katalogów oraz opracowywanie inwentarza zbiorów⁷.

Łuszczkiewicz zmarł po krótkiej chorobie 23 maja 1900 r., na kilkanaście dni przed zaplanowanym przez UJ wręczeniem mu dyplomu nadania doktoratu *honoris causa*. Na łamach „Czasu” z 25 maja 1900 r. czytamy: „Z nim znika jedna z tych postaci, które dla kilku pokoleń były streszczeniem starego Krakowa z jego przedstawicielami, a przedstawicielami w najlepszym znaczeniu”⁸.

Nie mniejszym szacunkiem cieszył się drugi z pracowników Muzeum Teodor Nieczuja-Ziemiecki (1845–1916), którego 26 września 1883 r. mianowano kustoszem Muzeum. W czasie dyrektury Łuszczkiewicza sprawował on

⁶ Na temat Władysława Łuszczkiewicza zob.: S. Tomkowicz, 1902, s. 1–46; K. Malinowski, 1970, s. 23–27; A. Bochnak, 1973, s. 587–590; M. Rzepińska, 1983; J. Polanowska, 1993, s. 204–209; J. Lepiarczyk, 1997, s. 139–147.

⁷ Wykaz katalogów zbiorów oraz przewodników po wystawach z lat 1883–1899 zob. J. Skorupska-Szarlej, 2004, s. 14–19.

⁸ „Czas” z 25 maja 1900, nr 137, s. 3, [Anonim,] *Ś.p. Władysław Łuszczkiewicz*. Na temat działalności W. Łuszczkiewicza w Muzeum zob.: W. Łuszczkiewicz, F. Jakubowski, 1890; Idem, 1891; Idem, 1892; Idem, 1894a; Idem, 1894b; Idem, 1895; Idem, 1896; Idem, 1897; Idem, 1898; W. Łuszczkiewicz, K. Pieniążek, 1899; M. Szukiewicz, 1909, s. 29–40; T. Dobrowolski, 1952, s. 13–17; F. Stolt 1979, s. 13–25; Zob. również: Arch. MNK, Kancelaria Łuszczkiewicza, sygn. 94.

ponadto obowiązki sekretarza Komitetu i Wydziału. Był członkiem Komisji Archeologicznej AU, redaktorem „Dwutygodnika Naukowego poświęconego Archeologii, Historii i Lingwistyce”, autorem publikacji propagujących ideę utworzenia w Krakowie muzeum narodowego i kolekcjonerem. Jako kustosz Ziemięcki działał na wielu różnych płaszczyznach. Brał czynny udział w organizowaniu wystaw, na przykład wymienianych wyżej: zabytków z czasów Jana III Sobieskiego, poświęconej Janowi Kochanowskiemu czy Kościuszkowskiej. Z ramienia instytucji był wysyłany w różne części Galicji w celu nabycia nowych obiektów. Pojechał także do Styrii, gdzie miał za zadanie zapakować, spisać katalog i następnie wyekspediować do Krakowa zbiory hrabiego Władysława Kościelskiego (Sefera Paszy). Decyzją Komitetu otrzymał tytuł konserwatora rycin, dzięki czemu faktycznie zarządzał działem rycin i litografii oraz był odpowiedzialny za utworzenie dla tychże obiektów katalogu kartkowego⁹.

Po śmierci Łuszczkiewicza obowiązki dyrektora instytucji objął właśnie Ziemięcki i pełnił je wraz z przydzielonym do pomocy z magistratu urzędnikiem Adamem Groele (1860–1921). Zmiana na stanowisku nie została jednak przeprowadzona formalnie, czyli nie odbyło się na przykład protokolarne przejście inwentarza zbiorów. Sytuacja taka trwała przez około cztery miesiące i w tym okresie nie wzbudzała większego niepokoju członków Komitetu. Prawdopodobnie część z nich uznała, że Ziemięcki z tytułu długoletniego stażu w Muzeum oraz zaangażowania zarówno w powstanie, jak i działalność instytucji, jest niejako predestynowany do objęcia tego stanowiska. W znacznym stopniu z ulgą przyjęto fakt, że dobrowolnie przyjął na siebie zadania i z pełnym zaangażowaniem starał się im sprostać¹⁰.

Brak oficjalnego umocowania doskwierał jednak samemu Ziemięckiemu. Występował on w imieniu Muzeum, zabiegał o nowe nabytki, na jego barki spadły prace związane ze sprawozdawczością i pozyskiwaniem środków finansowych. Czuł się dyrektorem, ale nim nie był. Wiedział natomiast, że właśnie nastał właściwy moment na wyjście z cienia i spełnienie swoich przez niemal dwadzieścia lat skrywanych marzeń o zarządzaniu instytucją, o której powołanie zabiegał z całych sił, i której poświęcił bezinteresownie niemal całe swoje życie.

Wierząc w zaufanie, jakim przez lata cieszył się wśród członków Komitetu, na pierwszym po śmierci Łuszczkiewicza posiedzeniu, Ziemięcki omówił

⁹ Na temat Teodora Nieczui-Ziemięckiego zob.: T. Ziemięcki, 1878; Ibidem, 1879; M. Szukiewicz, 1909, s. 30; (Anonim), *Nekrologia*, „Czas” z 6 grudnia 1916, nr 615, s. 3; T. Dobrowolski, 1952, s. 13, 17; A. Kopff, 1962, s. 13–14; F. Stolt 1979, s. 21–26; K. Malinowski, 1970, s. 26–33; Arch. MNK, sygn. 94; Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANKr), sygn. 29/539/3.

¹⁰ Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 1 października 1900.

obowiązujące zasady regulujące postępowanie w sytuacji zmiany na stanowisku dyrektora. Liczył, że ponieważ zarówno powoływanie, jak i odwoływanie dyrektora Muzeum należą do kompetencji Komitetu, jego nominacja na to stanowisko będzie sprawą oczywistą¹¹.

Sytuacja jednak niespodziewanie wymknęła mu się z pod kontroli, gdyż członkowie Komitetu okazali się niejednomyślni.

Po dłuższej dyskusji na ten temat, Komitet ze względu na ważność obecnej chwili dla rozwoju Muzeum na wniosek radcy Sokołowskiego uznał potrzebę wybrania Komisji z 5 członków złożonej, któraby przejrzała statut i przysłała z wnioskami, co do ewentualnych jego uzupełnień i obsadzenia posady dyrektora. Do komisji tej weszli vice-Prezydent Dr. Pieniążek jako przewodniczący, pp. Radca Bartoszewicz, Radca Kohn, prof. M. Sokołowski, prof. Sław[omir] Odrzywołski¹².

Właśnie ta, działająca pod przewodnictwem Sokołowskiego, komisja zapoczątkowała reorganizację, „która instytucję z gruntu zmieniła i na nową wprowadziła drogę”¹³.

Silna początkowo pozycja Ziemięckiego zaczęła topnieć w oczach. Nagle okazało się, że sprawowanie przez niego nieformalnie funkcji zastępcy dyrektora dla wielu było stanem przejściowym. Oczywiście, sytuacja ta mogła trwać dłużej niż kilka miesięcy, zgodnie z zasadą rządzącą się prowizorycznymi rozwiązaniami, niemniej jednak na pełnienie przez niego oficjalnie funkcji dyrektora nie było zgody. Coraz głośniej zaczęto mówić o niedociągnięciach w zakresie pozyskiwania nabytków i ewidencji zbiorów. Było to prawdopodobnie efektem informacji przekazanych Magistratowi przez Groelego, który na co dzień przebywając w Muzeum widział dokładnie, w jakim stanie znajduje się instytucja. Prawdopodobnie też Ziemięcki, ufając swojemu pomocnikowi, nie ukrywał przed nim mankamentów i niedociągnięć, ale raczej starał się znaleźć partnera, a możliwe nawet przyszłego swojego następcę. Licząc na pomoc, odkrywał karty, nie zdając sobie zupełnie sprawy ze stawki, którą równocześnie przegrywał. Możliwe zresztą, że Ziemięcki wcale nie obawiał się ujawnienia niedociągnięć – zgodnie ze wzmiankowanym wyżej *Regulaminem dla Komitetu* za faktyczny stan Muzeum odpowiadał przecież dyrektor¹⁴.

¹¹ Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 1 października 1900; *Statut...* 1883, s. 3.

¹² Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 1 października 1900 [brak numerów stron].

¹³ F. Kopera, 1903, s. 5.

¹⁴ Na nadzwyczajnym posiedzeniu Rady miasta 25 października 1900 r. radca miejski Bartoszewicz zwrócił uwagę na brak dokładnego inwentarza Muzeum, zob. *Dziennik Rozporządzeń dla Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa*, R. XXI, 1900, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z dnia 25 października 1900, s. 97. O sta-

W tle pojawiających się informacji o stanie Muzeum postępowały prace komisji Sokołowskiego. Przedyskutowane i uzgodnione wnioski zostały przedstawione na kolejnym posiedzeniu Komitetu 20 listopada 1900 r., czyli w niespełna półtora miesiąca później. Konkluzje koncentrowały się zasadniczo wokół dwóch zagadnień – przeprofilowania zbiorów Muzeum oraz zmiany organizacji instytucji. Cele te, z uwagi na rozliczne zależności i nieformalne uwarunkowania, nie mogły być jednak przedstawione wprost. Postanowiono zatem osiągnąć je skupiając uwagę Komitetu na innych, pobocznych kwestiach¹⁵.

Na plan pierwszy wysunięto problem podwyższenia wysokości wynagrodzenia dyrektora. Zgodnie ze *Statutem...* wysokość pensji osób zatrudnionych w Muzeum nie podlegała regulacjom, tak jak innych urzędników miasta, ale była uznaniowa i zgodna z wnioskiem Komitetu. Ponieważ Komitet nie składał wniosku w tym zakresie, Rada, akceptując budżet dochodów i wydatków, z roku na rok uchwalała niezmiennie wysokości wynagrodzeń zarówno dyrektora, jak i kustosa Muzeum. W tej wyjątkowej jednak sytuacji, członkowie Komitetu przychylni się do postulatu komisji i złożyli stosowny wniosek do Rady, która na najbliższym posiedzeniu w trybie pilnym uchwaliła podwyższenie wynagrodzenia dyrektora od 1 stycznia 1901 r. z dotychczasowych 1600 koron do kwoty 2400 koron rocznie¹⁶.

Drugi wniosek komisji dotyczył już samego trybu obsadzenia stanowiska dyrektora Muzeum. Komisja nie przedstawiła własnego kandydata, ale zasugerowała, aby „uciec się do zwykłej drogi rozpisania konkursu”. Zaznaczono jednak, że o ile członkowie komisji zgodnie optowali za taką formą wyboru kandydata, o tyle mieli odmienne zdanie w zakresie wymaganych kwalifikacji. Sokołowski i Maksymilian Kohn (1849–1902) „żądali od kandydata tytułu

nie Muzeum wspomina także W. Mickiewicz w kontekście przekazania tam pamiątek po A. Mickiewiczu i tworzenia w nim Muzeum Mickiewiczowskiego. Pisał m.in. „Zatrącono objaśnienia, dołączone do każdego daru. Nie wiedziano już, naprzykład, skąd pochodzi portret Adama Mickiewicza pędzla Oleszkiewicza i jakie są dowody jego autentyczności. Katalogowanie w tych warunkach pozostawiało wiele do życzenia”. Zob. W. Mickiewicz, s. 178 [brak roku wydania]. O zakresach zadań pracowników Muzeum zob.: *Regulamin dla Komitetu...* Wytyczne innych instytucji zob.: *Projekt Instrukcji dla konserwatora Gabinetu Numizmatycznego przy Królewskim Aleksandrowskim Uniwersytecie Feliksa Bentkowskiego*, [w:] J. Bieliński, 1907, s. 640.

¹⁵ Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 20 listopada 1900.

¹⁶ *Statut...* 1883 r., s. 3; Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 20 listopada 1900; ibidem, sygn. TO 24 – Teodor Nieczuja Ziemięcki – akta osobowe, Magistrat do Ziemięckiego z 28 listopada 1900; *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXI, 1900, L. 8, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 12 marca 1900, s. 39; ibidem, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z dnia 22 listopada 1900, s. 106.

doktora lub patentu inżynierskiego, czyli ukończonego wykształcenia akademickiego, reszta członków wymagała tylko wykazania się studiami uniwersyteckimi lub wyższej szkoły technicznej”. Ostatecznie Sokołowski i Kohn ulegli sile argumentu, iż brak stopni naukowych u Matejki i Łuszczkiewicza nie miał wpływu na ich umiejętności zarządcze i warunek ten nie był wymagany od kandydata ubiegającego się o stanowisko dyrektora Muzeum¹⁷.

Komitet przychylił się do postulatów komisji i przekazał całość sprawy Radzie, która poświęciła Muzeum posiedzenie 22 listopada 1900 r. Potwierdziły się informacje przekazane przez Ziemięckiego, że zgodnie z §13 *Statutu...* mianowanie i usuwanie dyrektora Muzeum pozostawało w gestii Komitetu. Ugruntowana przez lata silna pozycja Komitetu i jednocześnie marginalna rola Rady przeszkadzała jednak już teraz urzędnikom magistratu. Rzeczywiście nietypową była sytuacja, że miasto finansując instytucję w zakresie subwencji na działalność i wynagrodzenia, wpływ na politykę Muzeum miało jedynie poprzez członków Komitetu, zasiadających jednocześnie w strukturach zarządczych Krakowa. Dlatego też podczas wspomnianych obrad zawnioskowano o ograniczenie prerogatyw Komitetu w zakresie powoływania osoby na stanowisko dyrektora¹⁸.

Po rozwiązywaniu wszystkich formalnych przeszkód, na łamach krakowskiego „Czasu”, „Nowej Reformy”, „Głosu Narodu”, „Dziennika Polskiego”, „Gazety Narodowej”, „Kuryjera Warszawskiego” i „Dziennika Poznańskiego” ukazało się ogłoszenie następującej treści:

Komitet Muzeum Narodowego w Krakowie ogłasza konkurs na posadę dyrektora tegoż Muzeum. Płaca wynosi 2400 koron rocznie, obowiązki zaś określa regulamin przez Komitet wydany. Kandydaci na tę posadę zechcą wnieść swe zgłoszenia do dnia 15-go stycznia 1901 r. [...] Kandydaci winni się wykazać 1) akademickim wykształceniem (uniwersytet, wyższa szkoła techniczna) i, 2) przedłożyć prace z zakresu historii i sztuki z szczególnym ile można uwzględnieniem historii sztuki polskiej¹⁹.

Ostatecznie do konkursu stanęło trzech kandydatów: Ziemięcki, dr Konstanty Marian Górski (1862–1909) i Kopera, składając swoje podania na ręce przewodniczącego Komitetu prezydenta Józefa Friedleina (1831–1917).

¹⁷ Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 20 listopada 1900 (stąd cytaty). Na temat ówczesnych wymagań dla pracownika muzeum zob. K. Malinowski, 1970, s. 21–22.

¹⁸ *Statut...* 1883 r., s. 3; *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXI, 1900, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z dnia 22 listopada 1900, s. 106.

¹⁹ ANKr, sygn. 539/3, Do Głównej Agencji Dzienników z 10 grudnia 1900, s. 191–192; J. Friedlein, *Komitet Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Czas” z 22 grudnia 1900 r., nr 311, s. 4.

Dla Ziemięckiego akceptacja przez Komitet pomysłu wyboru dyrektora Muzeum poprzez konkurs i konieczność stanięcia w szranki z kontrkandydatami nie była katastrofą, a jedynie pewnym utrudnieniem. Już na wspomnianym posiedzeniu 20 listopada, kiedy komisja Sokołowskiego przedstawiała swoje propozycje, odczytane zostało podanie jakie złożył on na ręce prezydenta Krakowa kilka dni wcześniej. Jest raczej pewnym, że w ten sposób starał się ubiec decyzję o konkursie, zapewniając sobie stanowisko dyrektora prezydenckim mianowaniem. Nie ma natomiast podstaw, aby uważać, że w przypadku uczciwego postępowania konkursowego Ziemięcki nie sprostałby postawionym kandydatom wymaganiom. W liście-podaniu podkreślał swoje kwalifikacje naukowe, w tym dorobek pisarski z zakresu archeologii i historii sztuki oraz zwracał uwagę na znajomość kolekcji innych muzeów europejskich. Wspominał o licznych odznaczeniach nadanych mu przez Radę „za zasługi przy rozwoju Muzeum i urządzaniu rozlicznych wystaw”. Planował, że po objęciu kierownictwa Muzeum, będzie kontynuował dotychczasowe działania, prowadzone od śmierci Łuszczkiewicza, które sprawował „bez uszczerbku dla spraw Muzeum”. W zakresie bieżącej pracy zwracał uwagę na rozrost kolekcji o dary i depozyty. Dodatkowo za jego kandydaturą optował Henryk Siemiradzki (1843–1902), który w odrębnym liście do prezydenta miasta „gorąco polecił kandydaturę jego [Ziemięckiego] na dyrektora”. Ziemięcki zaznaczał, że nie stawia wymagań odnośnie tytułu dyrektora i może sprawować funkcję jako kierownik. Nie wnioskował też o podniesienie wynagrodzenia. Jego celem było „sprawować nadal obowiązki kierownika instytucji do której dał inicjatywę, i której służy z zaparciem własnych interesów od samego początku jej istnienia”²⁰.

Drugim kandydatem był popierany przez obóz krakowskich konserwatystów – tzw. stańczyków – Górski, powszechnie ceniony krytyk, historyk literatury i sztuki, a także poeta. Od 1881 do 1883 r. studiował na Wydziale Prawa UJ, jednak już po pierwszym roku przeniósł się do Berlina, gdzie studiował głównie historię literatury i sztuki. Po uzyskaniu doktoratu z odznaczeniem, w 1888 r. wyjechał do Włoch, zapoznając się tam ze sztuką renesansu. Najprawdopodobniej w tym czasie skierował swoje zainteresowania badawcze z historii literatury na historię sztuki. Wróciwszy do Krakowa brał udział w życiu towarzyskim i umysłowym miasta. W latach 1890–1894 oraz 1901–1902 był recenzentem teatralnym „Czasu”. W 1891 r. Matejko powołał go do prowadzenia wykładów z dziejów malarstwa i architektury w SSP. Od 1896 do 1899 r. Górski przebywał w Paryżu, realizując wyznaczone mu przez AU zadania związane z organizacją tam stacji naukowej. Był również autorem

²⁰ Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 20 listopada 1900 (stąd cytaty); ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Rady z 23 kwietnia 1901, s. 15–16.

opracowania *Polska sztuka współczesna na wystawie we Lwowie* oraz publikacji poświęconej roli UJ w lat *połtysiąca: dialog napisany na uroczyste przedstawienie w dniu pięciowiekowej rocznicy odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego*²¹.

Trzeci kandydat – Feliks Kopera, posiadał gruntowne studia uniwersyteckie z zakresu historii, historii sztuki, filologii słowiańskiej i romańskiej. Badania naukowe prowadził w Krakowie oraz, dzięki uzyskanym stypendiom, między innymi w Bazylei, Paryżu, Berlinie, Moskwie, Petersburgu. W 1900 r. został docentem prywatnym UJ. Jego dorobek naukowy obejmował blisko trzydzieści prac z zakresu historii sztuki i muzealnictwa. Dodatkowo posiadał praktyczne doświadczenie w zarządzaniu zdobyte w Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego (dalej: Muzeum Czapskich), które organizował od 1899 r. pełniąc funkcję kierownika naukowego odpowiedzialnego za kompleksową organizację instytucji z udostępnieniem zbiorów publiczności włącznie. Jego staraniem opracowano zbiory, przygotowano do druku spisy inwentarzowe, opublikowano katalogi. Co jednak najważniejsze, Kopera był protegowanym Sokołowskiego, jego współpracownikiem, w wielu kwestiach prawą ręką i ukochanym uczniem²².

Kolejne tygodnie upłynęły pod znakiem prac nad nowym statutem z jednej, a ocenami kandydatur z drugiej strony. Ziemięcki przeczuwał już wtedy, że konkurs nie jest uczciwy oraz, że jego szanse na objęcie funkcji dyrektora maleją z dnia na dzień. Ani rezygnacja z tytułu, ani niższe uposażenie, ani nawet poparcie jakiego udzielił mu Siemiradzki nie pomogły. Dodatkowo pojawiły się plotki wyjątkowo dla niego niekorzystne, a sytuacja stawała się coraz bardziej dwuznaczna z uwagi na próby obarczenia go winą za nieuporządkowanie spraw muzealnych. Chociaż oficjalnie nadal cieszył się szacunkiem członków Komitetu przeczuwał, że ich wybór nie będzie dla niego korzystny. Na posiedzeniu Komitetu 26 marca 1901 r., na którym omawiane były zmiany w statucie Muzeum, prawdopodobnie w akcie desperacji, walcząc o swoje dobre imię:

[...] zabrał głos w sprawie osobistej.

Jedenaście miesięcy upłynęło od objęcia przez niego [Ziemięckiego] zastępstwa Dyrektora Muzeum, przez ten czas jest ciągle narażony na ataki pokątne, bez możności bronięcia się, jak np. na zarzuty, że nie ma spisane inwentarza lub katalogów, co jest wierutnym fałszem i co by z resztą w większej części dotyczyło nieboszczyka Dyrektora – i na różne inne tego rodzaju nielojalne agitacje. Wszystko

²¹ K. Estreicher, 1959–1960, s. 445–446; M. Barcik, A. Cieślak, D. Grodowska-Kulińska, U. Perkowska, 2006, s. 498–499. Prace Górskiego zob.: K.M. Górski, 1896; Idem, 1900.

²² Na temat F. Koperę zob.: D. Błońska, 2012, s. 317–331 (tu bibliografia). Na temat stosunków Koperę i Sokołowskiego zob. AUJ, sygn. 98/4, Spuścizna M. Sokołowskiego, Korespondencja przychodząca: Kopera Feliks.

to naturalnie w najwyższym stopniu osłabia akcję i wszelką inicjatywę Dyrekcyi a wzbudza zarazem nieufność, czy zastępca Dyrektora posiada jeszcze zaufanie samego Komitetu. Od 1 stycznia p. Ziemięcki nie pobiera żadnej pensyi, gdyż jest wątpliwość według jakiej skali ma ją pobierać: dawniejszej czy też nowo uchwalonej pensyi dyrektora. P. Z[iemięcki] uprasza przeto Komitet o przyspieszenie sprawy mianowania dyrektora, gdyż żyjąc w ciągłej niepewności paraliżuje to jego działalność, a nie ma nawet możliwości starania się o inne zajęcie i obowiązki²³.

To posiedzenie Komitetu zakończyło się pomyślnie dla Ziemięckiego. Dla podkreślenia zasług oraz zaufania, jakim nadal się cieszył przyznano mu, jako zastępcy dyrektora, 60 koron miesięcznego dodatku z wyrównaniem od maja 1900 r.²⁴. W niedalekiej przyszłości okazało się, że był to jednak ostatni raz, kiedy sprawy ułożyły się dla niego pomyślnie.

Następny raz członkowie Komitetu spotkali się 11 kwietnia 1901 r. w celu rozstrzygnięcia konkursu na stanowisko dyrektora. Po zaprezentowaniu złożonych podań i nimi motywując decyzję, Sokołowski jako przewodniczący komisji, wskazał Koperę na kandydata Komitetu do przedstawienia Radzie. Propozycja ta spotkała się jednak ze sprzeciwem części członków i postanowiono wyłonić kandydata poprzez głosowanie tajne. Klasycznym efektem sytuacji, „gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta” Ziemięcki otrzymał jeden głos, Kopera pięć, a Górski siedem głosów na trzynastu głosujących. Wybór kandydata do wskazania Radzie nie był jednak sprawą uznaną przez wszystkich członków Komitetu za załatwioną ostatecznie. Wydaje się nawet, że wynik głosowania był dla sporej ich części zaskoczeniem oraz, co pokazała niedaleka przyszłość – całkowicie nieakceptowalnym. Na zwołanym kolejnym posiedzeniu, 22 kwietnia, podtrzymano decyzję o zgłoszeniu Radzie Górskiego jako „najodpowiedniejszego kandydata”. Mimo to część członków Komisji nadal nie chciała pogodzić się z wynikiem. Protokół posiedzenia wymienia jako głównego oponenta Juliusza Leo (1861–1918), który w celu podkreślenia swojego niezadowolenia z decyzji odmówił referowania uchwały Komitetu na posiedzeniu Rady²⁵.

Tymczasem już od 18 kwietnia Rada debatowała nad sprawami Muzeum. Na posiedzeniu nadzwyczajnym przyjęto postanowienie Komitetu o powołaniu do swojego grona naczelnika urzędu probierczego Leonarda Lepszego (1856–1937), profesora historii sztuki UJ dr Jerzego hr. Myciel-

²³ Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 26 marca 1901.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 11 kwietnia 1901; ibidem, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 22 kwietnia 1901. Wybory odbyły się przy udziale 65% członków Komitetu. Zob. również: T. Chruścicki, 1990, s. 55.

skiego (1856–1928) i Górskiego. Rozpoczęto również dyskusję na temat zmian statutu Muzeum²⁶.

Zgodnie z protokołem Rady „§ 1–10 włącznie przyjęto”, tym samym akceptując drobną, ale niebagatelną zmianę związaną z profilem zbiorów Muzeum. Zgodnie z nowym statutem, celem instytucji stało się nie tylko przedstawianie historycznego i współczesnego stanu sztuki w Polsce, ale i stanu kultury. Z kolei dodany w całości § 4 zawierał wyliczenie wszelkich rodzajów zabytków, które odtąd miały być przez Muzeum gromadzone²⁷.

§4 Muzeum będzie się również starało o nabycie wyrobów przemysłu artystycznego ze wszystkich dziedzin i technik, jakoto wyrobów ze skóry, drzewa, kamienia, brązu, żelaza czy innych metali, szkielek, przedmiotów z gliny palonej czy polewanej, kafli, naczyń, tkanin ze lnu, wełny czy jedwabiu, haftów, kobierców, gobelinów i dywanów. Naczynia, sprzęty i szaty kościelne, zbroje i bronie, zaprzęgi i wehikuły, sprzęty i naczynia domowego użytku, stroje i przyrządy toaletowe, instrumenty muzyczne, klisze drzeworytnicze, tłoki pieczętne i pieczęci, medale i monety, wszelkie zabytki, jakiegokolwiek będą formy i przeznaczenia, odnoszące się do życia i kulturalnego rozwoju przeszłości i dające o niem pośrednie lub bezpośrednie wyobrażenie, wchodzą w zakres zbiorów muzealnych. Do zbiorów tych należą również wykopaliska przedhistoryczne i nie tylko zabytki sztuki ludowej, ale i te przedmioty, które świadczą o kulturalnym rozwoju ludu. Osobny dział zbiorów stanowić powinny pamiątki osobiste ludzi w narodzie zasłużonych, lub z wypadkami historycznymi mające związek²⁸.

Następnie rozpoczęto dyskusję nad paragrafami dotyczącymi organizacji i zarządzania Muzeum – rolą Komitetu, Wydziału wraz z formalnym jego umocowaniem wśród ciał zarządzających instytucją²⁹, dyrektora oraz umiejscowienia tego ostatniego i innych pracowników instytucji w strukturze urzędniczej miasta³⁰.

²⁶ Arch. MNK, sygn.94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 11 kwietnia 1901; *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenia nadzwyczajne Rady miasta z 18 i 22 kwietnia 1901, s. 115, 118–119; ANKr, sygn. 539/1, Projekt statutu przedłożony na posiedzeniach Rady miasta w dniu 18 i 22 kwietnia 1901, s. 43–50.

²⁷ *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 18 i 22 kwietnia 1901, s. 118–119; *Statut Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków 1901, s. 3. Idea zmian w *Statucie...* poprzez dodanie słowa „kultura” oraz rozszerzenie profilu zbiorów na przedmioty obejmujące tak szeroko dziedzictwo narodowe przypisywana jest Marianowi Sokołowskiemu, zob. M. Szukiewicz, 1909, s. 42–43. Zob. również: T. Chruścicki, 1990, s. 53–58.

²⁸ *Statut...* 1901, s. 3–4.

²⁹ *Ibidem*, s. 5–6.

³⁰ *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 18 i 22 kwietnia 1901, s. 118–119.

Skład Komitetu został rozszerzony o dwie osoby – profesora lub docenta historii sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (dalej: ASP) oraz dyrektora Muzeum³¹. Wszyscy pracownicy Muzeum, z dyrektorem włącznie, zostali uznani za funkcjonariuszy gminy, a ich wynagrodzenia podlegać miały odąd regulacjom na zasadach takich, jak pozostałych urzędników. Dyrektor i kustosz byli mianowani przez Radę po zasięgnięciu opinii Komitetu. Innych pracowników Muzeum mianował Prezydent miasta³².

Uchwalony w 1901 r. *Statut...* nie był jednak zgodny z propozycją złożoną przez Komitet, gdyż pod obrady został przekazany niewłaściwy projekt. W głosowanym dokumencie nie uwzględniono zmian w §§ 13 i 14. Możliwe również, że pracowano na niekompletnych materiałach, w których brakowało najważniejszego załącznika zawierającego proponowane przez Komitet zmiany. Jest to tym bardziej zastanawiające, że dokumenty złożone przez Komitet znajdują się w aktach dotyczących prac nad normatywami Muzeum, możliwe więc, że pod obrady nie zostały wprowadzone celowo. W wyniku tej „pomyłki” Rada zupełnie nie odniosła się do zapisów uwzględniających rolę Komitetu jako wskazującego do wyboru na dyrektora jednego spośród trzech wytypowanych kandydatów i tym samym cała procedura przeprowadzona w Komitecie w związku z wyborem Górskiego na kandydata do zatwierdzenia, stała się bezprzedmiotowa³³.

Rada, odbywając tego samego 22 kwietnia tajne posiedzenie, nie uwzględniła postulatu Komitetu i kierując się nowo uchwalonym *Statutem...* przegłosowała wybór dyrektora Muzeum spośród trzech złożonych podań. Kopera odniósł bezapelacyjne zwycięstwo, uzyskując 20 głosów na 33 głosujących. Konkurenci otrzymali: 10 głosów Górski i 3 głosy Ziemięcki³⁴. Dekret Prezydium Magistratu, mianujący Koperę na stanowisko dyrektora ukazał się 25 kwietnia, a dwa dni później złożył on przysięgę³⁵.

Tak lekceważące potraktowanie przez Radę Komitetu i w zakresie *Statutu...*, i wyboru dyrektora spowodowało – co wydaje się oczywiste – oburzenie

³¹ *Statut...* 1901, s. 5.

³² *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 18 i 22 kwietnia 1901, s. 118–119; *Statut...* 1901, s. 6.

³³ Uchwalony *Statut...* 1901 nie uwzględnia żadnych zmian zapisanych w dokumencie „Projekt zmiany statutu”, zob. ANKr, sygn. 539/1, Projekt statutu przedłożony na posiedzeniach Rady miasta w dniu 18 i 22 kwietnia 1901, s. 43–50; *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenie tajne Rady miasta z 18 kwietnia 1901, s. 118.

³⁴ *Ibidem*, Posiedzenie tajne Rady miasta z 22 kwietnia 1901, s. 153; *Józefa Czecha Kalendarz krakowski na rok 1902*, Kraków 1902, s. 68; F. Stolt, 1979, s. 26; T. Chruściński, 1990, s. 55;

³⁵ ANKr, sygn. 539/3, Przypomnienie urzędowe z 27 kwietnia 1901, s. 171.

części członków. 15 maja dziewięciu z nich przesłało do Prezydenta rezygnację z uczestnictwa w Komitecie. W piśmie czytamy:

Komitet Muzeum Narodowego jest, jak wiadomo, złożony z ludzi poważne w kraju zajmujących stanowiska, w każdym razie z tego tytułu powołanych do kierowania tą instytucją. Zdawałoby się, że w zamian za ich bezinteresowną obywatelską pracę Rada Miasta Krakowa co najmniej powinna liczyć się z ich uchwałami.

Powodowany lojalnością wobec Rady miasta Komitet przy rewizji statutu świeżo przeprowadzonej zrzekł się części swoich dotychczasowych atrybucji i uchwalił jednogłośnie brzmienie § 13 i 14, które z jednej strony uznawało prerogatywy Rady Miasta z drugiej warowało Komitetowi tę najskromniejszą miarę wpływu, jakiej zdaniem podpisanych wymaga dobro Muzeum.

Uchwalenie przez Radę Miasta zgoła odmiennego brzmienia tych paragrafów uważać musimy za votum nieufności, tem więcej, że powołani zostaliśmy do grona Komitetu na podstawie zupełnie innych warunków. Odebrana została Komitetowi ta reszta autonomii, którą mu zachować pragnęliśmy w przekonaniu, że jeżeli już nie wybór, jak było pierwotnie, to przynajmniej propozycja przy mianowaniu Dyrektora należeć powinna do ludzi, z zawodu swego najlepiej mogących, znać tak kwalifikacje kandydatów jak i potrzeby Muzeum i że wybór kustosza i niższych urzędników jest sprawą wewnętrzną zarządu Muzeum. Oprócz tego przez przeprowadzone obecnie zmiany statutu obniżono stanowisko Dyrektora Muzeum w sposób, zdaniem naszym, nie odpowiadający jego powadze, znaczeniu i odpowiedzialności. Słowem, podobnie jak kierownicy tej doniosłej narodowo-artystycznej instytucji stali się dziś zwykłymi funkcjonariuszami Magistratu m. Krakowa, tak też Komitet zrównaniem został co do znaczenia z sekcjami Magistratu, którymi Rada miasta chętnie się posługuje, ale z których zdaniem liczyć się nie potrzebuje. Sądzimy, że ani względ na dobro Muzeum, ani nasze stanowiska, nie pozwalają nam godzić się na wytworzony wspomnianą uchwałą stan rzeczy. Dlatego więc 1. domagamy się zreasumowania uchwał odnoszących się do §§ 13 i 14 Statutu Muzeum, 2. oświadczamy, że w obecnych warunkach, mimo życzliwości dla nowego Dyrektora, nie moglibyśmy nadal pozostać w Komitecie Muzeum³⁶.

Pismo prezentowało stanowisko tylko części członków, dlatego kilka dni później zostało odczytane na posiedzeniu Komitetu. Enigmatyczne określenie o „dłuższej dyskusji”, która wywiązała się w jego następstwie pozwala na wyciągnięcie wniosku, że negatywna ocena postępowania radców nie była opinią wszystkich członków. Nie znamy argumentacji Sokołowskiego, najbardziej prawdopodobnego winowajcy intrygi, do której uciekł się w celu

³⁶ Rezygnację złożyli: hr. Tarnowski, dr Stanisław Tomkowicz, prof. Piotr Bieńkowski, dr Jerzy Mycielski, Władysław Ekielski, Edward hr. Raczyński, Odrzywolski, Józef Unierzyski i Tadeusz Błotnicki, zob.: ANKr, sygn. 539/1, Członkowie Komitetu do Prezydenta z 15 maja 1901, s. 31–33 (stąd cytaty).

obsadzenia Koperę na stanowisku dyrektora³⁷. Faktem jest jednak, że sprawa rezygnacji członków Komitetu załatwiana była przez urzędników bardzo opieszale. Pismo było procedowane na posiedzeniach Rady i Sekcji III odpowiedzialnej za Muzeum. Dopiero pod koniec stycznia 1902 r. wystosowano pismo informujące o odmowie przyjęcia złożonej przez członków Komitetu rezygnacji³⁸.

Dezorganizacja Komitetu była poniekąd na rękę Koperze, który znał przecież stosunek jego członków do siebie i deklarowaną w liście „życzliwość” odczytywał odpowiednio. Miał zresztą wiele innych spraw do załatwienia, w tym najbardziej delikatną, związaną z rozwiązaniem współpracy z Ziemięckim.

Dla tego ostatniego wynik wyborów był prawdziwym ciosem, a przebieg całej sprawy uświadomił mu, że jest to koniec jego pracy dla i w Muzeum. W pierwszym odruchu gniewu złożył rezygnację z pracy oraz z pełnienia funkcji sekretarza Komitetu. W jego piśmie do Rady czytamy

Żywiłem [...] nadzieję, że świetna Rada w uznaniu mych zasług, kierowana uczuciami bezstronnej sprawiedliwości zaszczyć mnie raczy dalszem zaufaniem i potwierdzi na stanowisku zastępczo zajmowanem dyrektora Muzeum [...]

Niestety zasługi te przeszło dwudziestoletnie jakoteż kwalifikacje naukowe, nie potrafiły zyskać uznania świetnej Rady miasta, a w wyniku głosowania z d. 22 b.m. widzieć muszę z żalem wyraz braku zaufania do mojej osoby i pracy w Muzeum.

³⁷ Arch. MNK, sygn.94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 29 maja 1901. Na intrygę Sokołowskiego wskazuje pośrednio uwaga Ziemięckiego zapisana w dokumentach dotyczących rozliczeń finansowych w związku ze spisem inwentaryzacyjnym: „W przeciągu roku przeszło nie podniesiono żadnej kwoty z funduszu muzealnego w przechowaniu będącego w kasie miejskiej, gdyż Komitet muzealny zajęty debatami nad zmianą statutu muzealnego i usunięciem za wszelką cenę założyciela dotychczasowego Muzeum [...] nie uchwalił żadnego zakupu dzieł sztuki i dopuścił tym samym, że uposażenie całoroczne Rady miejskiej, jakoteż subwencja sejmowa roczna z końcem roku przypadnie dla funduszy muzealnych”. Zob. ANKr, sygn. 539/4, Uwaga do Dochodów Muzeum Narodowego..., przełom czerwca i lipca 1901, s. 104.

³⁸ Spośród osób, którzy złożyły rezygnację tylko Unierzyski, Ekielski i Błotnicki nie powrócili do prac w Komitecie. *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z dnia 5 czerwca 1901, s. 125; ibidem, R. XXIII, 1902, L. 8, Posiedzenie tajne Rady miasta z 16 stycznia 1902, s. 92; ANKr, sygn. 539/1, Informacje na temat procedowania w sprawie rezygnacji członków Komitetu, s. 34; ibidem, Prezydent Krakowa do [członków Komitetu], s. 35, 37, 39 (stąd cytaty); ibidem, Pismo członków Komitetu do Prezydenta z 16 marca 1902; s. 41–42. zob. F. Kopera, *Sprawozdanie... za czas...*, s. 6–8; *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XIII, 1902, L. 11, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 26 czerwca 1902, s. 140.

Z tego względu przeto mam zaszczyt niniejszem złożyć moją rezygnację z dotychczasowo zajmowanego stanowiska w Muzeum Narodowym, upraszając o odbiór inwentarza muzealnego, za który moralnie lubo nie według statutu czuję się odpowiedzialnym i zwolnienie mnie od dalszych czynności³⁹.

Rezygnacja ta jednak okazała się zgubna w skutkach i wywołała lawinę dalszych problemów. Dnia 4 maja 1901 r. rozpoczęto protokolarne przejście inwentarza zbiorów, dokumentów i finansów⁴⁰. Właśnie w związku ze skontrum nakazano Ziemięckiemu opuszczenie mieszkania w Sukiennicach. Decyzję tłumaczono względami formalnymi, związanymi z koniecznością całkowitego zamknięcia dostępu do zbiorów poza czasem pracy komisji, ale faktem jest, że lokum to było bezpłatną formą rekompensowania przez Komitet niskich dochodów jakie przez lata pobierał. Powód zniknął z chwilą, kiedy zrezygnował z funkcji.

Nakaz opuszczenia Sukiennic niemal z dnia na dzień i trwające cały czas skontrum uniemożliwiły Ziemięckiemu spokojne zajęcie się wyszukaniem nowego lokum. Pod presją czasu, z kilkudniowym opóźnieniem znalazł mieszkanie przy ul. Długiej 5. Przeprowadzka trwała sześć dni do 17 maja. Ziemięcki nie spieszył się. Wiedział, że skontrum wykazywało błędy w prowadzonej inwentaryzacji i działalności Muzeum, za które to on miał być pociągniętym do odpowiedzialności⁴¹.

³⁹ ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Rady z 23 kwietnia 1901, s. 15–16; *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 21 maja 1901, s. 123.

⁴⁰ ANKr, sygn. 539/4, Zestawienie rachunkowe z dochodu i wydatków...s. 105. Na posiedzeniu Komitetu 11 kwietnia 1901 powołano komisję dla odebrania inwentarza Muzeum od Ziemięckiego i przekazania osobie wybranej przez Radę Miasta na dyrektora, w skład której weszli Górski, Tomkowicz, Błotnicki i Bieńkowski, nie znaleziono jednak informacji, aby rozpoczęła ona swoje prace, zob. Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 11 kwietnia 1901. W pracach komisji skontrolnej uczestniczyli wymiennie: Prezydent Friedlein, Górski i Lepszy, jako członkowie Komitetu i Buczkowski jako członek Rady, stałymi uczestnikami byli Ziemięcki jako osoba przekazująca oraz Kopera jako osoba przejmująca i Groele jako przedstawiciel Magistratu, zob. Arch. MNK, Kancelaria Kopery, Protokół spisany z powodu odebrania inwentarza, brulion, przełom czerwca i lipca 1901. Dla okresu dyrektury Łuszczkiewicza istnieją następujące dokumenty dotyczące ewidencji zbiorów: Inwentarz zbiorów z lat 1883–1900, ibidem, sygn. 94/10; Inwentarz depozytów z lat 1883–1900, ibidem, sygn. 94/11; Księga darów z lat 1879–1893, ibidem, sygn. 94/7; Brulion księgi darów z lat 1886–1892, ibidem, sygn. 94/9; Księga darów z lat 1894–1900, ibidem, sygn. 94/8.

⁴¹ ANKr, sygn. 539/3, Magistrat do Ziemięckiego z 7 maja 1901 s. 11; ibidem, Ziemięcki do Rady z 1 czerwca 1901, s. 19–21; Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół po-

Kłopoty piętrzyły się nadal. Pomówienia, niesprawiedliwe oskarżenia i wywołany nimi olbrzymi stres, doprowadzały do podejmowania niekonsekwentnych decyzji, które w coraz większym stopniu uniemożliwiały ugodowe załatwienie sprawy. Ziemięcki rozumiał, że to on będzie przysłowiowym kozłem ofiarnym oraz, że pozbawiony zostanie nie tylko dobrego imienia, ale i środków do życia. 1 czerwca skierował pismo do Rady, w którym zażądał dla siebie emerytury, 6 czerwca wystosował kolejne pismo, wycofujące złożoną w kwietniu rezygnację tłumacząc, że nie była dobrowolną, ale złożoną pod presją i naciskiem. W końcu przestał przychodzić do pracy, a po próbie zdyscyplinowania go przez Koperę poprosił o półtoramiesięczny urlop, którego jednak nie otrzymał⁴².

Tymczasem prace komisji inwentaryzacyjnej dobiegły końca. Skontrum trwało 37 dni. W jego wyniku potwierdzono niesumienne i błędne prowadzenie inwentarza.

W Inwentarzu przez śp. Łuszczkiewicza zapisanych jest numerów 1932, następnie zapisał p. Adam Groele do tego inwentarza numero od 1933 do 1947.

Nadmienić wypada, iż często jeden numer inwentarza obejmuje po kilka, kilkanaście, kilkadziesiąt, kilkaset a nawet kilka tysięcy przedmiotów, jak np. zbiory rycin. Zbiory rycin śp. Ludwika Michałowskiego mają osobne spisy, znajdujące się w rękach zarządu Muzeum.

Najpierw odebrała komisya przedmioty i zabytki zapisane w inwentarzu, przyczem się okazało, iż bardzo często przedmioty opatrzone są w rzeczywistości innymi numerami, a w inwentarzu zapisane pod innymi numerami, co bardzo utrudniało pracę komisji.

Usterki te usunięto po największej części zaraz przy odbiorze.

Komisya również skonstatowała, iż nieraz w inwentarzu zapisano pod jednym numerem więcej przedmiotów i to przedmioty bardzo małej wartości z przedmiotami cennymi, a przedmioty te wcale nie są bliżej w inwentarzu opisane. Dlatego komisya przyszła do przekonania, iż istniejący inwentarz musi na nowo być przerobiony a nadto uzupełniony przedmiotami przybyłymi z końcem roku 1899, 1900.

Znacznie utrudniała pracę komisji ta okoliczność, iż przedmioty zapisane w inwentarzu pod jednym numerem były porozrzucane w różnych miejscach, już to dla artystycznego ich wystawienia na widok dla zwiedzającej publiczności, już też

siedzenia Komisji Muzeum Narodowego w Krakowie z 29 maja 1901; Arch. MNK, Kancelaria Kopery, Protokół spisany z powodu odebrania inwentarza....

⁴² ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Rady z 1 czerwca 1901, s. 19–21; ibidem, Ziemięcki do Rady z 6 czerwca 1901, s. 23; *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenie tajne Rady miasta z 5 czerwca 1901, s. 154; Arch. MNK, Kancelaria Kopery, dp. 9, Kopera do Ziemięckiego z 2 lipca 1901; ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 3 lipca 1901, s. 27–29; ibidem, Ziemięcki do Prezydenta z 14 lipca 1901, s. 43–45.

wskutek tego, iż były wystawiane w różnych czasach na różnych wystawach specjalnych jak: Sobieskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego i innych, a następnie nie wróciły do pierwotnych swych miejsc, lecz położono je w innych miejscach. Skutkiem tego było, iż nieraz musiała komisja jeden numer inwentarza szukać i uzupełniać przez kilka dni⁴³.

Dodatkowo na odrębnych poza inwentarzem spisach znajdowały się zbiory przekazane przez Schmidta-Ciążyńskiego, pamiątki z pogrzebów Matejki i Teofila Lenartowicza oraz depozyt AU. Skontrum poddano też spis pozycji inwentarzowych obejmujących wieńce i wstęgi ofiarowane na cześć Adama Mickiewicza.

W wyniku prac komisji wykazanych zostało trzydzieści braków wśród muzealiów, z których część odnotowana była w księdze wypożyczeń. Cztery braki wykazano w zbiorach bibliotecznych oraz czterdzieści trzy w depozycie AU⁴⁴.

Co do tych braków oświadczył kustosz p. Ziemięcki, iż nigdy przez Zarząd Muzeum nie były odebrane, a co do niektórych z nich jak np. n[ume]ry Inwentarza dep[ozytów] Akademii 488–490, wiadomo na pewno, iż przedmioty tymi numerami objęte, znajdują się w Akademii Umiejętności, co potwierdza Dyr. Kopera⁴⁵.

Skontrum zbiorów wykazało również, że w Muzeum znajdowały się przedmioty niewykazane w żadnej ewidencji⁴⁶.

Odbiór inwentarza zakończono 24 czerwca 1901. W ciągu następnych kilku dni Ziemięcki rozliczył finanse, w tym za czas sprawowania zarządu Muzeum. Dnia 2 lipca odebrano archiwum i ostatecznie 3 lipca podpisano protokoły przejścia zbiorów⁴⁷.

Dnia 12 lipca protokół ze stanu Muzeum został odczytany członkom Rady i przez nich przyjęty. Radcy zgłosili szereg wniosków, w tym między innymi nakazali poprawienie obecnego inwentarza i uzupełnienie go o wpisy brakujących przedmiotów, uporządkowanie spraw depozytowych, w tym depozytu AU, odebranie wypożyczonych z Muzeum przedmiotów,

⁴³ Arch. MNK, Kancelaria Kopery, Protokół spisany z powodu odebrania inwentarza.... Uwagi dotyczące niewłaściwej inwentaryzacji Kopera powtórzył również [w:] F. Kopera, *Sprawozdanie Dyrekcji Muzeum Narodowego w Krakowie za rok 1904*, Kraków 1905, s. 13–14.

⁴⁴ Arch. MNK, Kancelaria Kopery, Protokół spisany z powodu odebrania inwentarza..., zał. A, B i H. Wyjaśnienia braków Ziemięckiego zob. ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 30 lipca 1901, s. 139–143.

⁴⁵ Arch. MNK, Kancelaria Kopery, Protokół spisany z powodu odebrania inwentarza....

⁴⁶ Ibidem, zał. C, E, F, G i I.

⁴⁷ Ibidem, Protokół spisany z powodu odebrania inwentarza....

uporządkowanie archiwum muzealnego oraz zobowiązanie Ziemięckiego do wyjaśnienia i zwrotu braków. Zdecydowano również o usunięciu go z posady kustosa⁴⁸.

Tego samego dnia odbyło się posiedzenie Komitetu, na którym zatwierdzono do wykonania postulatę Rady. Omówiono również zachowanie Ziemięckiego z ostatniego okresu, jego rezygnację, potem jej wycofanie. Lepszy „zauważył zupełny brak pracy [Ziemięckiego], wielką niedokładność w długoletnim urzędowaniu [...] w skutek czego zbiory Muzeum zupełnie nie są uporządkowane i znajdują się w stanie nieodpowiednim”. Na zwrot braków wykazanych podczas inwentaryzacji wyznaczono mu sześćdziesiąt dni, a w razie niewywiązania się, zdecydowano o zastosowaniu sankcji dyscyplinarnych⁴⁹.

Niezwykle trudno wytłumaczyć postawę radców, członków Komitetu, pracowników magistratu, samego prezydenta Krakowa – wszyscy jakby sprzyśleli się przeciwko Ziemięckiemu, obarczając go wyłączną winą za stan Muzeum. Tego zdania nie mogły zmienić żadne składane przez niego wyjaśnienia. Wszyscy pozostawali głusi na argumenty i nie przemawiały do nich żadne fakty. Ziemięcki był odpowiedzialny pomimo, że nie miał dostępu do inwentarzy zamkniętych w biurku Łuszczkiewicza, a wydobytych dopiero do prac przy inwentaryzacji Muzeum oraz pomimo, że zgodnie ze *Statutem...* za całość powierzonych zbiorów odpowiadał dyrektor⁵⁰. Jego sprawa ciągnęła się jeszcze przez wiele miesięcy. Poddany silnemu stresowi, pozbawiony pozycji społecznej, pracy, dręczony listami o zwrot brakujących przedmiotów, wyrzucony z mieszkania, załamał się. Od lipca przebywał na urlopie dla poratowania zdrowia. W związku z obsadzeniem na stanowisku kustosa Muzeum Juliana Pagaczewskiego (1874–1940), po zakończeniu urlopu w listopadzie 1901 r. Ziemięcki nie stawiał się już w pracy. Było to związane z kolejnymi pomówieniami – tym razem o działaniu na szkodę instytucji. Pod koniec stycznia 1902 r. wszczęto przeciwko niemu sprawę dyscyplinarną. Chcac ostatecznie

⁴⁸ Arch. MNK, Kancelaria Kopery, dp. 43, Magistrat do Kopery z 22 lipca 1901; ANKr, sygn. 539/3, Magistrat do Komitetu z 14 lipca 1901, s. 31–32; ibidem, sygn. 539/4, Groele do Magistratu z 3 lipca 1901, s. 9–10.

⁴⁹ Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komisji Muzeum Narodowego w Krakowie z 12 lipca 1901 (stąd cytaty); ibidem, Kancelaria Kopery, dp. 45, Kopera do Ziemięckiego z 30 lipca 1901.

⁵⁰ ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 3 lipca 1901, s. 27–29; ibidem, Ziemięcki do Prezydenta z 30 lipca 1901, s. 139–143; Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 1 października 1900. Zob. również: *Dziennik Rozporządzeń...*, R. XXI, 1900, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 25 października 1900, s. 97; F. Kopera, *Sprawozdanie... za czas...*, s. 6–7.

rozwiązać sytuację, Ziemięcki wysłał do Rady list otwarty dotyczący swojej dymisji i emerytury⁵¹.

Upublicznienie sprawy przyniosło efekt. Na posiedzeniu 30 października 1902 r. radcy podjęli decyzję o rozwiązaniu zatrudnienia Ziemięckiego i przyznaniu mu „w drodze łaski zaopatrzenie w rocznej kwocie 600 kor., począwszy od 1 listopada 1902”⁵².

* * *

Zmiany wprowadzone w Muzeum w przełomowych latach 1900–1901 miały ogromne znaczenie dla instytucji – skończył się wiek XIX, a rozpoczął nowy XX. Przede wszystkim zmieniono *Statut*... Chociaż w uchwalonym w 1901 r. kształcie przetrwał on jedynie kilka miesięcy, kolejny *Statut*... zatwierdzono już rok później – pozwoliło to na rozszerzenie działalności instytucji poprzez zwiększenie różnorodności kolekcjonowanych obiektów i doprecyzowanie celu, dla którego mają one być gromadzone. Ograniczenie prerogatyw Komitetu i Wydziału na rzecz dyrektora i Rady pozwoliło Koperze na sprawniejszą działalność, bez konieczności ciągłego konsultowania się z licznym i niekoniecznie poczuwającym się obowiązku chociażby obecności na spotkaniach gremium. Niebagatelną wreszcie rolę miało umieszczenie pracowników Muzeum w strukturach urzędniczych miasta, gwarantując im tym samym objęcie regulacjami awansów, przeszerogowań oraz uzyskania w stosownym czasie emerytury.

Równie istotne były prace związane ze skontrum, które wówczas zostało przeprowadzone po raz pierwszy w historii Muzeum. W jego wyniku określono stan zbiorów i inwentaryzacji oraz wskazano kierunek zmian w ewidencjonowaniu zabytków. Nie bez znaczenia był także fakt, że dzięki niemu Kopera zorientował się dokładnie co przejął pod swoją opiekę, a to pozwoliło na wyznaczenie kierunków, w których rozwijał kolekcję w późniejszych latach.

Z perspektywy czasu powierzenie funkcji dyrektora Muzeum Koperze bezsprzecznie należy ocenić pozytywnie. Sprawdził się on jako zarządzający in-

⁵¹ ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 14 lipca 1901, s. 43–45, ibidem, Ziemięcki do Prezydenta z 17 lipca 1901, s. 37–39; ibidem, Ziemięcki do Prezydenta z 12 września, s. 47; ibidem, Protokół z 29 stycznia 1902, s. 55; ibidem, Protokół z 29 stycznia 1902, s. 55–58 i 61–72; ibidem, „Świetna Rado miasta!” z 4 lutego 1902, s. 59; Arch. MNK, Kancelaria Koperzy, dp. 45, Kopera do Ziemięckiego z 30 lipca 1901.

⁵² Arch. MNK, Kancelaria Koperzy, dp. 498, Magistrat Krakowa do Ziemięckiego z 31 października 1902; ANKr, sygn. 539/3, Posiedzenie Magistratu z 27 października 1902, s. 73–74; *Dziennik Rozporządzeń*..., R. XXIII, 1902, L. 13, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 30 października 1902, s. 154 (stąd cytaty). Zgodnie z wyliczeniem za okres pracy od 11 września 1883 do 31 grudnia 1902 Ziemięckiemu przysługiwała emerytura w wysokości 792 koron, zob. ANKr, sygn. 539/3, Uwaga, s. 74.

stytucją w niemal pięćdziesięcioletnim okresie zajmowania tego stanowiska. Pomnożył wielokrotnie zbiory, przyłączył nowe oddziały, bezpiecznie przeprowadził Muzeum przez zawieruchę pierwszej i drugiej wojny światowej, zatrudniał osoby, które stały się pomnikami polskiego muzealnictwa. Nie sposób jednak w tym miejscu uchylić się od chociażby próby wytłumaczenia motywów działań towarzyszących powołaniu go na to stanowisko.

Według autorów, przede wszystkim należy zwrócić uwagę na fakt, że Kopera, który w 1899 r. wrócił z zagranicy, znalazł się w dość niekomfortowej sytuacji materialnej. Na UJ nie było wówczas możliwości uzyskania przez niego zatrudnienia na stanowisku odpowiadającym posiadanym kwalifikacjom i wykształceniu. Dwie katedry historii sztuki i archeologii były zajęte, a zatrudnieni na nich profesorowie nie znajdowali się w okresie wskazującym na szybkie ich zwolnienie⁵³. Kopera – dzięki Sokołowskiemu i bliskim znajomościom ze środowiskiem numizmatyków krakowskich – miał możnych i wpływowych przyjaciół, którzy posiadali kontakty w zarządzie Krakowa i w Komitecie. Możliwe, że starając się dla niego o stabilizację zdecydowali, iż właśnie uwolniona posada dyrektora Muzeum będzie dla niego wręcz idealną. Mogło tak być tym bardziej, że za minimalne uznawali ryzyko związane z niesprostaniem przez Koperę pokładanym w nim oczekiwaniom – wszak miał już za sobą organizację Muzeum Czapskich⁵⁴.

Objęcie funkcji dyrektora przez Koperę, związanego z UJ i AU, było również dla ówczesnych społecznych warunków naturalne. Przełom wieków był okresem niezwykłego rozkwitu tych dwóch instytucji i bez ich udziału trudno wyobrazić sobie jakiegokolwiek działanie noszące chociażby znamiona naukowości. Ówczesni profesorowie należeli do absolutnej elity Krakowa, cieszyli się powszechnym szacunkiem i poważaniem, a przez to wpływali na całość polityki miasta.

Ponadto nie można bagatelizować osobistych interesów Sokołowskiego, w których leżało sprawowanie (choćby nieformalnego) nadzoru nad największym i posiadającym najlepsze perspektywy rozwoju magazynem zbiorów sztuki, do

⁵³ Gabinetem połączonych zbiorów sztuki i archeologii zarządzał Sokołowski do 1910 r. Jego zastępcą, Piotr Bieńkowski, przejął Gabinet po przejściu Sokołowskiego na emeryturę i kierował nim do 1925 r. przy pomocy Mycielskiego. Zob. *Skład Uniwersytetu w półroczu letnim. Rok szkolny 1910/11*, Kraków 1910, s. 45; *Skład uniwersytetu w półroczu zimowym. Rok szkolny 1911/12*, Kraków 1911, s. 46; T. Witkowska-Żychiewicz, *Kalendarium*, [w:] „Prace z Historii Sztuki: Stulecie katedry historii sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego: (1882–1982); materiały sesji naukowej odbytej w dniu 27 maja 1983” red. L. Kalinowski, Warszawa 1990, s. 159–184.

⁵⁴ Na temat kontaktów Koperę z krakowskim środowiskiem numizmatycznym zob. D. Błońska, M. Woźniak, 2016.

którego mógłby mieć co najmniej ułatwiony dostęp, czy to do badań naukowych, czy do działalności pedagogicznej. Umocowanie Koperę na stanowisku dyrektora mogło dać Sokołowskiemu również możliwość wpływania na politykę zatrudnienia w Muzeum, poprzez umieszczanie tam swoich uczniów i zapewnienie im w ten sposób nie tylko stabilizacji ekonomicznej, ale także materiału do badań. Tezę tą potwierdza zatrudnienie Pagaczewskiego w 1902 r. i Mariana Gumowskiego (1881–1974), który został przyjęty do pracy w 1903 r. po włączeniu w struktury zarządzanej przez Koperę instytucji Muzeum Czapskich⁵⁵.

Bibliografia:

Źródła archiwalne

- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), sygn. 98/4, Spuścizna M. Sokołowskiego, Korespondencja przychodząca: Kopera Feliks.
- Archiwum Muzeum Narodowego w Krakowie (dalej: Arch. MNK), sygn. 94/4, Protokół obrad Komitetu Muzeum Narodowego z 27 lipca 1883.
- Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 1 października 1900.
- Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 20 listopada 1900.
- Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 26 marca 1901.
- Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komitetu Muzeum z 11 kwietnia 1901.
- Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komisji Muzeum Narodowego w Krakowie z 29 maja 1901.
- Arch. MNK, sygn. 94/4, Protokół posiedzenia Komisji Muzeum Narodowego w Krakowie z 12 lipca 1901.
- Arch. MNK, sygn. 94/4, sygn. TO 24 – Teodor Nieczuja Ziemięcki – akta osobowe, Magistrat do Ziemięckiego z 28 listopada 1900.
- Arch. MNK, Kancelaria Koperę, dp. 9, Kopera do Ziemięckiego z 2 lipca 1901.
- Arch. MNK, Kancelaria Koperę, dp. 43, Magistrat do Koperę z 22 lipca 1901.
- Arch. MNK, Kancelaria Koperę, dp. 45, Kopera do Ziemięckiego z 30 lipca 1901.
- Arch. MNK, Kancelaria Koperę, dp. 498, Magistrat Krakowa do Ziemięckiego z 31 października 1902.
- Arch. MNK, Kancelaria Koperę, Protokół spisany z powodu odebrania inwentarza..., zał. A, B i H.
- Arch. MNK, Kancelaria Łuszczkiewicza, sygn. 94.
- Archiwum Narodowe w Krakowie dalej ANKr, sygn. 539/1, Projekt statutu przedłożony na posiedzeniach Rady miasta w dniu 18 i 22 kwietnia 1901.
- ANKr, sygn. 539/1, Członkowie Komitetu do Prezydenta z 15 maja 1901.
- ANKr, sygn. 539/3, Do Głównej Agencji Dzienników z 10 grudnia 1900.
- ANKr, sygn. 539/3, Posiedzenie Magistratu z 27 października 1902.
- ANKr, sygn. 539/3, Protokół z 29 stycznia 1902.
- ANKr, sygn. 539/3, „Świetna Rado miasta?” z 4 lutego 1902.
- ANKr, sygn. 539/3, Uwaga.
- ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 30 lipca 1901.
- ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Rady z 23 kwietnia 1901.

⁵⁵ Spośród uczniów Sokołowskiego w Muzeum pracowali: Pagaczewski od 1901 do 1911, Tadeusz Szydłowski od 1908 do 1914, Franciszek Klein od 1910 do 1911. J. Skorupska-Szarlej, 2004. Zob. również: A. Bochnak, 1990, s. 52–53.

- ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Rady z 1 czerwca 1901.
 ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Rady z 6 czerwca 1901.
 ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 3 lipca 1901.
 ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 14 lipca 1901.
 ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 17 lipca 1901.
 ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 30 lipca 1901.
 ANKr, sygn. 539/3, Ziemięcki do Prezydenta z 12 września 1901.
 ANKr, sygn. 539/4, Uwaga do Dochodów Muzeum Narodowego..., przełom czerwca i lipca 1901 [brak pełnej notki w przypisach].
 ANKr, sygn. 539/4, Groele do Magistratu z 3 lipca 1901.
 Dziennik Rozporządzeń dla Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, R. XXI, 1900, L. 8, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 12 marca 1900.
 Dziennik Rozporządzeń dla Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, R. XXI, 1900, L. 14, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 25 października 1900.
 Dziennik Rozporządzeń dla Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, R. XXI, 1900, L. 8, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 22 listopada 1900.
 Dziennik Rozporządzeń dla Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenia nadzwyczajne Rady miasta z 18 i 22 kwietnia 1901.
 Dziennik Rozporządzeń dla Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, R. XXII, 1901, L. 14, Posiedzenie tajne Rady miasta z 5 czerwca 1901.
 Dziennik Rozporządzeń dla Stołecznego Królewskiego Miasta Krakowa, R. XXIII, 1902, L. 13, Posiedzenie nadzwyczajne Rady miasta z 30 października 1902.

Źródła drukowane:

- Barcik M., Cieślak A., Grodowska-Kulińska D., Perkowska U., 2006, *Corpus studiosorum Universitatis Jagellonicae 1850/51–1917/18*, lityry E–J, red. K. Stopka, Kraków.
 Józefa Czecha Kalendarz krakowski na rok 1902, 1902, Kraków.
 Regulamin dla Komitetu Muzeum Narodowego, 1885, Kraków.
 Skład Uniwersytetu w półroczu letnim. Rok szkolny 1910/11, Kraków 1910.
 Skład uniwersytetu w półroczu zimowym. Rok szkolny 1911/12, Kraków 1911.
 Statut Muzeum Narodowego w Krakowie, uchwalony na posiedzeniach Rady Miejskiej w dniu 1. i 8. marca 1883. r., Kraków 1885.

Prasa

- „Czas” z 6 grudnia 1916, nr 615.
 „Czas” z 25 maja 1900, nr 137.
 „Czas” z 22 grudnia 1900, nr 311.

Opracowania

- Bieliński J., 1907, *Królewski Uniwersytet Warszawski (1816-1831)*, t. I, Warszawa.
 Błońska D., 2012, *Feliks Kopera (1871-1952). Menadżer kultury, naukowiec i dydaktyk. W 60. rocznicę śmierci*, „Rozprawy Muzeum Narodowego w Krakowie”, Seria Nowa, t. V, s. 316–331.
 Bochnak A., 1973, *Łuszczkiewicz Władysław (1828-1900)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XVIII, Kraków, s. 587–590.
 Chruścicki T., 1990 *Udział Uniwersytetu Jagiellońskiego w kształtowaniu Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Opuscula Musealia”, z. 4, CMXLVIII, s. 45–60.
 Dobrowolski T., 1952, *Zarys historii Muzeum Narodowego w Krakowie*, [w:] *Sprawozdania i rozprawy Muzeum Narodowego w Krakowie*, red. T. Dobrowolski, Kraków, s. 12–50.

- Estreicher K., 1959–1960, *Górski Konstanty Marian (1862–1909)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VIII, Kraków, s. 445–446.
- Friedlein J., *Komitet Muzeum Narodowego w Krakowie*,
Górski K.M., 1896, *Polska sztuka współczesna na wystawie we Lwowie*, Kraków.
- Górski K.M., 1900, *W lat połtysiąca: dyalog napisany na uroczyste przedstawienie w dniu pięćdziesięciu rocznicy odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków.
- Kopera F., 1903, *Sprawozdanie Dyrekcyi Muzeum narodowego w Krakowie za czas od 1 czerwca 1901 do 31 grudnia 1902*, Kraków.
- Kopera F., 1905, *Sprawozdanie Dyrekcyi Muzeum Narodowego w Krakowie za rok 1904*, Kraków.
- Kopff A., 1962, *Muzeum Narodowe w Krakowie. Historia i zbiory*, Kraków.
- Lepiarczyk J., 1997, *Władysław Łuszczkiewicz (1828–1900)*, [w:] *Ludzie, którzy umiłowali Kraków: założyciele Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa*, Kraków, s. 139–147.
- Łuszczkiewicz W., 1898, *Sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za rok 1897*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Jakubowski F., 1890, *Sprawozdanie Zarządu za rok 1889*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Jakubowski F., 1891, *Sprawozdanie Zarządu za rok 1890*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Jakubowski F., 1892, *Sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za rok 1891*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Jakubowski F., 1894a, *Sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za rok 1892*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Jakubowski F., 1894b, *Sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za rok 1893*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Jakubowski F., 1895, *Sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za rok 1894*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Jakubowski F., 1896, *Sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za rok 1895*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Jakubowski F., 1897, *Sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za rok 1896*, Kraków.
- Łuszczkiewicz W., Pieniążek K., 1899, *Sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za rok 1898*, Kraków.
- Malinowski K., 1970, *Prekursorzy muzeologii polskiej*, Poznań.
- Mickiewicz W., 1908, *Muzeum Mickiewiczowskie*, „Przegląd Biblioteczny”, t. 1, z. 3–4.
- Polanowska J., 1993, *Łuszczkiewicz Władysław*, [w:] *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.)*, red. J. Derwojed, Warszawa, s. 204–209.
- Rzepińska M., 1983, *Władysław Łuszczkiewicz, malarz i pedagog*, Kraków.
- Skorupska-Szarlej J., 2004, *Bibliografia Muzeum Narodowego w Krakowie. Część I do roku 2002*, Kraków.
- F. Stolot, (red.), 1979, *Narodziny Muzeum. Ważniejsze daty w stuletnich dziejach Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków.
- Szukiewicz M., 1909, *Dzieje, rozwój i przyszłość Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków.
- Witkowska-Żychiewicz T., *Kalendarium*, „Prace z Historii Sztuki: Stulecie katedry historii sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego: (1882–1982); materiały sesji naukowej odbytej w dniu 27 maja 1983”, red. L. Kalinowski, Warszawa 1990, s. 159–184.
- Woźniak M., 2016, *Numizmatyka w badaniach naukowych i działalności Feliksa Kopery*, „Notae Numismatae – Zapiski Numizmatyczne”, t. XI.
- Ziemięcki T., 1878, *Muzeum Narodowe w Krakowie. Projekt T. Ziemięckiego członka komisji Arch. Akademii Umiejętności*, Kraków.
- Ziemięcki T., 1879, *Zamek na Wawelu i Muzeum Narodowe przez T. Ziemięckiego członka komisji Arch. Akademii Umiejętności*, Kraków.